ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ З ПЛАНУВАННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

ОНАЦЬКИЙ Віталій Іванович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.95 (477)
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2024.3.62

У статті наголошено на тому, що, з точки зору адміністративно-правового регулювання, військовий потенціал держави пов'язаний зі злагодженістю функціонування усіх сил безпеки та оборони держави, органів публічної влади, підприємств, установ та організацій в умовах відсічі збройній агресії, збалансованістю побудови системи національного спротиву, безперебійністю мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також ефективним управлінням в економічній, соціальній, культурній сферах, забезпеченням національної безпеки держави.

Доведено, що з огляду на вирішальний вплив сучасних технологій військове управління з планування оборони держави має бути спрямоване на впровадження все нових інформаційних систем, цифрових платформ, що забезпечуватимуть комплексне бачення наявних сил та засобів, унеможливлюватимуть будь-які корупційні прояви, гарантуватимуть злагодженість управлінських рішень на різних рівнях, сприятимуть висвітленню недоліків і проблемних аспектів, покращуватимуть аналітичне забезпечення, підвищуватимуть точність відповідних прогнозів.

Встановлено, що військове управління з планування оборони держави, що розглядається крізь призму стратегічного планування, засновується не лише на поточних викликах і загрозах, але і на комплексному їх баченні у довгостроковій перспективі, визначенні як актуальних, так і потенційно можливих у майбутньому потреб, ресурсів для їх забезпечення, розумінні тенденцій розвитку оборонних технологій, інновацій, штучного інтелекту, великих даних, інформаційних систем, які можуть бути розроблені на їх основі, небезпечних викликів у кіберсфері.

Ключові слова: військове управління, планування оборони держави, оцінювання спроможностей, адміністративно-правове регулювання, технології, стратегічне планування.

Постановка проблеми

Законом України «Про оборону України» визначено, що «оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектора безпеки й оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, за необхідності, на функціонування в умовах воєнного стану та відсічі збройній агресії, а також готовності населення і території держави до оборони» [1]. Забезпечити таку готовність та здатність до функціонування в умовах постійних загроз можливо лише на основі планування оборони держави, комплексного бачення перспектив розвитку та викликів у довгостроковій перспективі.

Стан дослідження теми

Низку питань, пов'язаних із різноманітними аспектами адміністративно-правового забезпечення військового управління, розглядали такі науковці, як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, П. Д. Біленок, Ю. П. Бобровник, І. П. Голосніченко, І. І. Дьяченко, І. В. Зозуля, І. І. Іванов, І. І. Кононенко, О. І. Коренєв, О. Ф. Мельник, В. І. Олефір, О. І. Остапенко, О. Ю. Оболенський, В. І. Осадчий, О. В. Петришин, В. І. Прокопенко, О. М. Рябченко, О. М. Сирота, В. І. Содомора, О. М. Стрельченко, В. І. Шестак, В. І. Шкарупа, О. М. Ярмиш та інші. Проте, на сьогодні, в умовах воєнного стану, потребують подальшого дослідження питання військового управління з планування оборони держави.

чук, А. Л. Борко, В. М. Василенко, В. М. Гаращук, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, А. Т. Комзюк, І. М. Коропатнік, О. В. Кржановська, Р. В. Миронюк, О. М. Музичук, Д. М. Павлов, А. О. Собакарь, В. В. Сокуренко, О. В. Федосова, О. М. Шевчук та ін. Проте перед сучасними науковцями в мінливих умовах воєнного стану постають все нові питання, пов'язані з поняттям та змістом військового управління з планування оборони держави.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити поняття та зміст військового управління з планування оборони держави. Для досягнення вказаної мети слід вирішити такі завдання: дослідити сутність окремих процесів, що пов'язані з оборонним плануванням; встановити, яке місце з-поміж цих процесів відводиться оцінюванню спроможностей, військовому потенціалу, сучасним технологіям, а також стратегічному плануванню.

Наукова новизна дослідження зводиться до того, що в даній статті вперше у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині розглянуто процес військового управління з планування оборони держави крізь призму визначення місця у ньому адміністративно-правового регулювання, оцінювання спроможностей, військового потенціалу, сучасних технологій, а також стратегічного планування.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до Доктрини з оборонного планування у Збройних Силах України «планування – детальне розроблення змісту, з визначенням переліку, послідовності виконання завдань, заходів, які необхідно провести, відведеного часу та розподілом ресурсів між виконавцями. Здійснюється на основі прийнятого рішення, а також вказівок вищого керівництва» [2, с. 10].

Слід погодитися з тим, що більшість сучасних держав мають певну форму організації зовнішньої колективної оборони. Ті процедури та процеси, які ці держави запровадили для формування майбутнього характеру своїх оборонних організацій, є оборонним плануванням. Те, як країни організовують своє оборонне планування, суттєво відрізняється залежно від тієї чи іншої держави. Оборонне планування багато в чому є залежною змінною, що залежить, наприклад, від архітектури цивільно-військових відносин конкретної країни, їхніх (цивільних чи військових) традицій адміністративного планування та прийняття рішень, культури національної безпеки, включаючи традиції участі парламенту, а також від стратегічного середовища країни та сприйняття того, як воно змінюється. Ця багатогранна та складна тема є центральним механізмом для організації вирішальних стратегічних рішень щодо придбання платниками податків оборонного обладнання та здатності стримувати та, зрештою, вести війни. Оборонне планування є важливим, але мало вивченим [3].

Військове управління з планування оборони держави з огляду на євроатлантичну інтеграцію пов'язане з наслідуванням стандартів НАТО, зокрема в процесі реалізації оборонного планування на основі спроможностей. Так, «оцінювання спроможностей – це ключовий елемент планування на основі спроможностей. Оцінювання спроможностей можуть проводитись як під час оборонного огляду, так і у періоди між їх проведеннями. Вони являють собою аналітичні дослідження, що проводяться з метою детального вивчення вимог до конкретних спроможностей, виявлення недоліків і підготовки рекомендацій та проектів рішень щодо усунення цих недоліків. Як і решта заходів планування на основі спроможностей, оцінювання здійснюється з урахуванням застосування спроможностей у довгостроковій перспективі. Впровадження оборонного планування на основі спроможностей дасть змогу: більш якісно здійснювати планування розвитку сил оборони; гармонізувати оборонне та бюджетне планування; відійти від ручного, ситуативного планування; в якості кінцевого результату – зміцнити обороноздатність держави. Запровадження у діяльність Міністерства оборони та Збройних Сил України оборонного планування на основі спроможностей дозволить: покращити якість планування; підвищити здат-

ність Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням; поширити отриманий досвід на інші складові сил оборони; забезпечуватиметься активне співробітництво України з НАТО з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття повноправного членства в Альянсі» [4].

Окремі вітчизняні науковці визначають, що функціональні групи спроможностей можна розділити на три класи: клас технічного оснащення носіїв спроможностей (функціональні групи спроможностей: «Залучення», «Консультації, командування та управління», «Підтримка сил», «Інформування», «Проектування», «Захист»); клас рівня підготовки особового складу (функціональна група спроможностей «Готовність до виконання завдань»); клас інституційних спроможностей (функціональні групи спроможностей: «Корпоративне управління та підтримка», «Підготовка»). Носії спроможностей поділяються на елементарні (фізичні) та групові носії. До елементарних носіїв спроможностей належать зразки озброєння та військової техніки. Їх можна описати через функціональні групи спроможностей, що відносяться до класу технічного оснащення. У свою чергу, носії групових спроможностей (з'єднання, військові частини) можна описати через класи технічного оснащення носіїв спроможностей та рівень підготовки особового складу. Ефективність виконання завдання за сценарієм груповим носієм спроможностей залежить від: впливу противника (спроможностей противника щодо виконання завдань); ефективності реалізації спроможностей елементарними носіями спроможностей, що є основою ефективності функціонування групового носія спроможностей; ефективності реалізації спроможностей відповідно до функціональних груп спроможностей. Інтегрована здатність щодо виконання завдань під час операцій (бойових дій) залежить від спроможностей виконання необхідних функцій сімома функціональними групами спроможностей: функціональна група спроможностей «Залучення», що відповідає призначенню групового носія спроможностей військ (сил); функціональна група «Консультації, командування та управління» визначає ефективність системи управління; функціональна група «Інформування» визначає розвідувальні можливості угруповання; функціональна група «Проектування» визначає можливості щодо оперативної зміни структури військ; функціональна група «Захист» визначає можливості угруповання щодо забезпечення його живучості; функціональна група «Підтримка» визначає ефективність реалізації можливостей щодо забезпечення ведення військових операцій; функціональна група «Підтримка сил» визначає рівень готовності військ (сил) до виконання завдань за призначенням [5, с. 43].

Відповідно до Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони «за кожним варіантом розрахунків щодо визначення та розподілу потреби в основних зразках виробів озброєння та військової техніки розраховується показник рівня виконання завдань за сценаріями (очікуваний рівень досягнення спроможностей), необхідна частка витрат на розвиток озброєння та військової техніки від загальної суми видатків, прогноз співвідношення щодо закупівлі техніки вітчизняного та іноземного виробництва, очікуваний рівень оновлення основних зразків виробів озброєння та військової техніки на кінець планового періоду. Проведені розрахунки ресурсних потреб та визначені альтернативні шляхи досягнення мінімально-необхідного рівня виконання завдань з оборони держави використовуються під час формування перспективної моделі Збройних Сил та інших складових сил оборони» [6].

Водночас військове управління з планування оборони держави тісно пов'язане з розумінням тих спроможностей, які зумовлені не лише фактичною наявністю сил і засобів, але і з ефективністю прийняття управлінських рішень на різних рівнях, недопустимістю вчинення корупційних дій та інших правопорушень, які спотворюють планування на рівні використання паливно-мастильних матеріалів, інвентаризації земель оборони, матеріального забезпечення військовослужбовців. З огляду на це планування має засновуватися на постійному

контролі, оприлюдненні інформації щодо окреслених питань, яка не може бути використана проти національної безпеки і оборони України. У цьому контексті важливою є аналітична діяльність Офісу Генерального прокурора та Національного агентства з питань запобігання корупції щодо визначення сфер основних корупційних ризиків у діяльності органів управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ, організацій, підрозділів.

Питання оборонного планування також пов'язане з розуміння військового потенціалу. Слід погодитися з зарубіжними дослідниками, що концепція військового потенціалу часто використовується в стратегічному плануванні оборони. Окремі науковці зосереджуються на трьох сферах потенціалу: захист, обізнаність та взаємодія [7, с. 601].

З точки зору адміністративно-правового регулювання, військовий потенціал держави пов'язаний також зі злагодженістю функціонування усіх сил безпеки та оборони держави, органів публічної влади, підприємств, установ та організацій в умовах відсічі збройній агресії, збалансованістю побудови системи національного спротиву, безперебійністю мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також ефективним управлінням в економічній, соціальній, культурній сферах, забезпеченням національної безпеки держави. Зазначимо, що даний потенціал тісно пов'язаний з національно-патріотичним вихованням населення, освітою, військовою підготовкою, що реалізовуються за допомогою відповідних законів Україні, підзаконних нормативно-правових актів, якими визначаються основи реалізації управлінського впливу, проголошуються завдання та функції тих чи інших органів публічної влади, їх структурних підрозділів, що в контексті регулювання тих чи інших суспільних відносин, які у своїй сукупності визначають основну спрямованість та формують економічну, ідейно-ціннісну, світоглядну, соціальну основу військового потенціалу.

Варто розуміти і те, що основою процесу військового управління з планування оборони держави стають сучасні технології. Процес створення сценаріїв, оцінки військових ситуацій, проектування системи системних можливостей та їхнього військового імітування, щоб побачити їхню доцільність у протистоянні, вимагає часу, досвіду та зусиль. Цікаво, що сучасні обчислювальні потужності, накопичення даних та глибокі нейронні мережі можуть допомогти прискорити процес оцінки [8].

Водночас Т. Писаренко і Т. Кваша стверджують, що «у військовій сфері ШІ значно вплине на можливості та сили армій переважно завдяки використанню вбудованого ШІ в інших супутніх технологіях, таких як віртуальна / доповнена реальність; квантові обчислення; автономність, моделювання, простір; дослідження матеріалів; виробництво та логістика; аналіз великих даних. ШІ матиме перетворюючий вплив на ядерну, аерокосмічну, кібермережу, матеріали та біо-технології. Ці наслідки матимуть такий же стратегічний вплив, що і впровадження ядерної зброї. Деякі потенційні зони впливу протягом наступних 20-ти років очікуються в таких областях: C4ISR: Військові підрозділи використовуватимуть надійні автономні системи з підтримкою ШІ як віртуальних помічників, здатних виконувати завдання, які вважаються небезпечними або дорогими. Зброя та ефекти: Вважається, що ШІ може бути потенційно корисним для планування траєкторій, уникнення зіткнень, вибору зброї, оцінки шкоди від бою та координації ефектів. Планування: ШІ підтримуватиме розробку аналітичних рішень для довгострокового планування, включаючи підтримку прийняття складних рішень тощо» [9, с. 25].

З огляду на вирішальний вплив сучасних технологій військове управління з планування оборони держави має бути спрямоване на впровадження все нових інформаційних систем, цифрових платформ, що забезпечуватимуть комплексне бачення наявних сил та засобів, унеможливлюватимуть будь-які корупційні прояви, гарантуватимуть злагодженість управлінських рішень на різних рівнях, сприятимуть висвітленню недоліків і проблемних аспектів, покращуватимуть аналітичне забезпечення, підвищуватимуть точність відповідних прогнозів.

З огляду на це військове управління з планування оборони держави, що розгля-

дається крізь призму стратегічного планування, засновується не лише на поточних викликах і загрозах, але і на комплексному їх баченні у довгостроковій перспективі, визначенні як актуальних, так і потенційно можливих у майбутньому потреб, ресурсів для їх забезпечення, розумінні тенденцій розвитку оборонних технологій, інновацій, штучного інтелекту, великих даних, інформаційних систем, які можуть бути розроблені на їх основі, небезпечних викликів у кіберсфері.

Саме на стратегічному плануванні має будуватися військове управління з планування оборони держави, зокрема в контексті планування розвитку оборонних кадрів, розвитку керованої зброї та вибухових боєприпасів, формування комплексного бачення майбутньої енергетики оборони, цифрової стратегії та дорожньої карти оборони, оборонних даних, цифрової інженерії, інтегрованої інвестиційної програми та стратегія розвитку оборонної промисловості, формування оборонної культури, охорони праці та техніки безпеки в обороні, стратегії повернення ветеранів до мирного життя, кібербезпеки оборони, а також оборонних інформаційних та комунікаційних технологій.

Висновки

Таким чином, військове управління з планування оборони держави тісно пов'язане з розумінням тих спроможностей, які зумовлені не лише фактичною наявністю сил і засобів, але і з ефективністю прийняття управлінських рішень на різних рівнях, недопустимістю вчинення корупційних дій та інших правопорушень, які спотворюють планування на рівні використання паливно-мастильних матеріалів, інвентаризації земель оборони, матеріального забезпечення військовослужбовців. З огляду на це планування має засновуватися на постійному контролі, оприлюдненні інформації щодо окреслених питань, яка не може бути використана проти національної безпеки і оборони України.

Наголошено, що, з точки зору адміністративно-правового регулювання, військовий потенціал держави пов'язаний також зі злагодженістю функціонування усіх сил безпеки та оборони держави, органів публічної влади, підприємств, установ та організацій в умовах відсічі збройній агресії, збалансованістю побудови системи національного спротиву, безперебійністю мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також ефективним управлінням в економічній, соціальній, культурній сферах, забезпеченням національної безпеки держави.

Доведено, що з огляду на вирішальний вплив сучасних технологій військове управління з планування оборони держави має бути спрямоване на впровадження все нових інформаційних систем, цифрових платформ, що забезпечуватимуть комплексне бачення наявних сил та засобів, унеможливлюватимуть будь-які корупційні прояви, гарантуватимуть злагодженість управлінських рішень на різних рівнях, сприятимуть висвітленню недоліків і проблемних аспектів, покращуватимуть аналітичне забезпечення, підвищуватимуть точність відповідних прогнозів.

Встановлено, що військове управління з планування оборони держави, що розглядається крізь призму стратегічного планування, засновується не лише на поточних викликах і загрозах, але і на комплексному їх баченні у довгостроковій перспективі, визначенні як актуальних, так і потенційно можливих у майбутньому потреб, ресурсів для їх забезпечення, розумінні тенденцій розвитку оборонних технологій, інновацій, штучного інтелекту, великих даних, інформаційних систем, які можуть бути розроблені на їх основі, небезпечних викликів у кіберсфері.

Література

1. Про оборону України : Закон України від 06 грудня 1991 р. № 1932-XII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text.

2. Доктрина з оборонного планування у Збройних Силах України. Київ : «Центр учбової літератури», 2024. 60 с.

3. Breitenbauch H. Defence Planning. *Academic Foresights*. 2015. № 13. URL: https://www.academic-foresights.com/Defence_Planning.

SUMMARY

The article emphasizes that, from the point of view of administrative and legal regulation, the military potential of the state is associated with the coordinated functioning of all security and defense forces of the state, public authorities, enterprises, institutions and organizations in the conditions of repelling armed aggression, the balance of building a system of national resistance, the continuity of mobilization training and mobilization, as well as effective management in the economic, social, cultural spheres, ensuring the national security of the state.

It is proven that, given the decisive influence of modern technologies, the military department for planning the state's defense should be aimed at implementing all new information systems, digital platforms that will provide a comprehensive view of available forces and means, make any corruption manifestations impossible, guarantee the coherence of management decisions at different levels, contribute to highlighting shortcomings and problematic aspects, improve analytical support, and increase the accuracy of relevant forecasts.

It has been established that the military department for planning the state's defense, viewed through the prism of strategic planning, is based not only on current challenges and threats, but also on a comprehensive vision of them in the long term, determining both current and potentially possible future needs, resources to meet them, understanding the trends in the development of defense technologies, innovations, artificial intelligence, big data, information systems that can be developed on their basis, and dangerous challenges in the cyberspace.

Key words: military management, national defense planning, capability assessment, administrative and legal regulation, technology, strategic planning.

4. Забезпечити безпеку держави: етапи оборонного планування // Україна до НАТО: сайт. URL: https://ukrainetonato.com.ua/novyny/zabezpechyty-bezpeku-derzhavy-etapy-oboronnoho-planuvannia/.

5. Bychenkov V., Koretskyi A., Oksiiuk O., Vialkova V. Assessment of capabilities of military groupings (forces) based on the functional group «Engage». *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 5/3 (95). Pp. 33-44.

6. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони : наказ Міністерства оборони України від 22 грудня 2020 року № 484 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-21#Text.

7. Suojanen M., Kuikka V., Nikkarila J. -P., Nurmi J. An example of scenario-based evaluation of military capability areas An impact assessment of alternative systems on operations. In: 2015 Annual IEEE Systems Conference (SysCon) Proceedings. Vancouver, Canada, 2015, pp. 601-607.

8. Mattila J., Parkinson S. Evaluating Defence Capabilities. In: International Society of Military Sciences 2021, 12-13. October, Kingston, Canada. URL: https://www.researchgate.net/publication/355772880_Evaluating_Defence_Capabilities.

9. Писаренко Т., Кваша Т. Глобальні технологічні тренди у сфері озброєння та військової техніки. Київ : УкрІНТЕІ, 2020. 89 с. URL: http://www.uintei.kiev.ua/en/page/global-technological-trends-field-weapons-and-military-equipment.